

مطالعه خاکشناسی و قابلیت اراضی خاکهای منطقه زردلان شیروان چرداول (استان ایلام)

جعفر علی اولاد، علی نجفی فر و کاظم سیاوشی

بترتیب کارشناس ارشد، عضو هیئت علمی و کارشناس مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی ایلام،
mail:jafaraliolad@yahoo.com

مقدمه

منطقه رویشی زاگرس با وسعت تقریبی ۳۳۶۲۰۰۰ هکتار، چه از نظر کمی و چه از نظر کیفی، منطقه رویشی قابل ملاحظه ای خارج از شمال کشور محسوب می گردد. این منطقه در سلسله جبال زاگرس، به طول تقریبی ۱۶۰۰ کیلومتر واقع، و پوشش جنگلی آن از روستای قبر حسین (بین پیرانشهر و سردشت) در استان آذربایجان باختری شروع و تا حوالی شهرستان فیروزآباد در استان فارس ادامه پیدا می کند. علاوه بر بعضی از گونه های همراه، انواع بلوط بیشترین سطوح جنگلی این منطقه را به خود اختصاص داده و از ارتفاع ۱۰۰۰ متری تا حدود ۲۳۰۰ متر از سطح دریا گسترش دارند. واقع شدن این منطقه بین سه اقلیم خشک و گرم در شرق، جنوب و جنوب غربی و دخل و تصرفهای زیاد ناشی از بهره برداری های بی رویه، وضعیت بسیار نگران کننده ای را به وجود آورده است. از آنجائیکه صیانت از جنگلهای زاگرس جز در قالب طرحهای جامع و هماهنگ با توان اکولوژیک و اقتصادی - اجتماعی مناطق مختلف امکان پذیر نیست لذا بحث جامع نگری در زاگرس همواره طی چند دهه گذشته به صورت و انحاء مختلف مطرح بوده و در جهت تحقق چنین اندیشه ای نیز به عنوان طرحهای جامع، مطالعات متفاوتی در زمینه های مختلف منابع طبیعی، کشاورزی، آب و خاک و توسعه، به صورت بخشی، منطقه ای و یا استانی صورت گرفته است. در عین حال در سالیان اخیر با تلاش و دقت زیادی که در تهیه دستورالعملها و شرح خدمات مربوطه به عمل آمده است، و با توجه ویژه به عوامل اقتصادی - اجتماعی و اکولوژیکی موثر در این گونه مناطق امید می رود تا بتوان مدیریتی بهینه و مبتنی بر تمام واقعیهای موجود بر اینگونه مناطق اعمال نمود. مطالعات خاکشناسی (ارزیابی منابع و قابلیت اراضی) در محدوده مطالعاتی منطقه زردلان (شیروان چرداول) در راستای اهداف مطالعات طرح جنگلداری چند منظوره می باشد. این مطالعه شامل بررسی مشخصات فیزیکی اراضی و نیز تعیین خصوصیات شیمیایی خاک به منظور تعیین محدودیت های اراضی و تعیین کاربری های اصلی و شناخت اراضی مستعد جهت توسعه جنگل و یا بهبود آن می باشد. مجموعه حاضر نتایج مطالعات تعیین تناسب اراضی و شناخت محدودیت های اراضی برای توسعه و بهبود جنگل و منابع جنگلی در حوزه زردلان (شیروان چرداول) می باشد، که در واحدهای مطالعاتی اراضی شامل اجزاء واحدهای اراضی انجام شده است.

مواد و روشها

منطقه مورد مطالعه در شهرستان شیروان چرداول، جزو حوزه آبخیز چرداول است. این منطقه در منتهی الیه محدوده جغرافیایی استان ایلام و در شمال شرقی آن واقع است، به طوری که ضلع شمالی و غربی آن جزو استان کرمانشاه و ضلع شرقی آن جزو استان لرستان و جنوب آن جزو محدوده های استان ایلام می باشد. در شمال رودخانه کهشان مرز شمالی منطقه طرح است که مرز استان های کرمانشاه و ایلام نیز تلقی می شود. در غرب نیز کوههای بلند چال آورد امرو، قلعه زلیخا، بان بن، کشکمر سیل و مله کل استقرار دارند. در شرق رودخانه سیمره منطقه طرح در استان ایلام را از محدوده استان لرستان تفکیک می نماید. جنوب محدوده طرح نیز از رودخانه فصلی بیشی در مجاورت روستای تیراندازگه آغاز می گردد. مساحت منطقه مورد مطالعه ۲۰۷۸۸ هکتار می باشد که از ۵۸' ۳۳^۰ تا ۴۷' ۳۳^۰ عرض شمالی و ۱۷' ۴۷^۰ تا ۲۹' ۴۷^۰ طول شرقی گسترش یافته است. دامنه تغییرات ارتفاعی محدوده مطالعاتی از ۱۰۰۰ تا ۲۴۰۰ متر از سطح دریا می باشد. قسمت اعظم این عرصه را مناطق کوهستانی تشکیل می دهد، و به همین دلیل کاربری غالب در منطقه در قالب فعالیت های دامداری و جنگلداری است. قسمت اعظم این عرصه را مناطق کوهستانی تشکیل می دهد، به طوری که مناطق دشتی با شیب ۰-۵۰ درصد فقط ۲۵۹ هکتار را به خود اختصاص داده است، و به

همین دلیل کاربری غالب در منطقه در قالب فعالیت های دامداری و جنگل است. واحدهای فیزیوگرافی موجود در منطقه مطالعاتی عبارتند از: واحد دشتهای دامنه ای ، واحد اراضی کوهستانی و واحد تپه ها. خاکهای این جنگل دارای رژیم رطوبتی زریک و رژیم حرارتی ترمیک می باشند. با استفاده از مطالعات قبلی خاکشناسی، منطقه با توجه به خصوصیات خاک های مختلف، مواد مادری، توپوگرافی و فیزیوگرافی مشخص می گردد. سپس برحسب نوع تیپ اراضی (Land Type) پروفیل ها حفر و مطالعه می گردند. مطالعات صحرایی و تشریح پروفیلی بدون های حفر شده براساس راهنمای طبقه بندی اراضی (۲) انجام شد و نهایتاً رده بندی خاکها براساس سیستم طبقه بندی خاک آمریکایی (۱۹۹۹) و سیستم WRB انجام گرفت. از مجموع ۵ پروفیل حفر شده، از افق های مختلف نمونه های دست خورده جهت تعیین خصوصیات فیزیکو- شیمیایی تهیه گردید. اغلب تجزیه های آزمایشگاهی براساس روش های ارائه شده در کتاب (Part I and II) analysis Methods of Soil survey laboratory و همچنین کتاب Soil survey laboratory methods manual (1996) انجام گرفته است (۳ و ۱).

نتایج و بحث

با توجه به نتایج فیزیکو شیمیایی و همچنین مطالعات صحرایی پروفیل های مورد مطالعه، اکثر خاکهای منطقه انتی سول (Typic xerorthents و Lithic xerorthents) می باشند و فقط در مناطق دشتی شاهد خاکهای با تکامل حد واسط (اینسپتی سول Typic haploxerepts) بودیم. شیب و توپوگرافی، عمق خاک، میزان بالای سنگریزه و فرسایش شدید سطحی، شیاری و آبراهه ای از عوامل محدود کننده در منطقه مورد مطالعه بودند. از مجموع ۲۰۷۸۸ هکتار اراضی مورد مطالعه در شرایط فعلی: سطحی معادل ۸۹۵۰ هکتار و برابر ۴۳ درصد متناسب جنگل، سطحی معادل ۴۵۲۰ هکتار و برابر ۲۲ درصد متناسب مرتع، سطحی معادل ۱۶۰۰ هکتار و برابر ۸ درصد متناسب زراعت آبی و دیم و سطحی معادل ۵۷۱۸ هکتار از اراضی این ناحیه که شامل اجزاء واحد اراضی ۱،۲،۱ می باشد، در حال حاضر دارای پوشش پراکنده تا متوسط درختان جنگلی در بعضی مناطق بوده و دارای محدودیت شدید شیب، توپوگرافی و برون زدگی سنگی در بیشتر مناطق است. لذا تناسب آن برای توسعه و غرس گونه های جنگلی و غنی سازی نامشخص می باشد. بنابراین بایستی تحت عملیات حفظ و کنترل اراضی قرار گرفته تا پوشش گیاهی آن حفظ گردد.

منابع

- [1] Klute, A. (ed). 1986. Methods of soil analysis. part 1: Physical and mineralogical methods. 2nd. Number 9 (part 1) in the series AGRONOMY. American Society of Agronomy Inc. Soil Science Society of America, Inc. publisher Madison, Wisconsin USA.
- [2] Soil survey staff. 1993. Soil survey manual. U.S.D.A. Hb. No. 18., Washington, D.C.
- [3] USDA, 1996. Soil survey laboratory methods manual, ver 3, soil survey invest. Rep. No: 42 USA. Gov print office, Washington, D.C.